

СИСТЕМНА НАУКОВО – МЕТОДИЧНА РОБОТА З ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Л. М. Попович,

Аспірантка, Інститут педагогіки НАПН України

e-mail: ipnpr_sil_shkoly@ukr.net

Стаття присвячена дослідженню проблеми організації системної науково-методичної роботи з педагогічними працівниками шкіл сільської місцевості з проблеми ефективного використання підручника «Українська мова», автори С. Я. Єрмоленко, Т. В. Сичова, для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів, інноваційним формам науково-методичної роботи.

Ключові слова: *вивчення української мови, ефективне використання підручника, навчальний підручник, школи сільської місцевості, інноваційні форми науково-методичної роботи.*

Постановка проблеми. Шкільна навчальна книга – це глибина мудрості, яка містить основні відомості в галузі науки та служить для навчальних занять учнів. Сучасний підручник – це носій інформації, яку учні здатні опанувати протягом навчальних занять.

Варто наголосити на важливих функціях підручника – це виховна, інформаційна, дидактична, трансформаційна, систематизуюча, інтегруюча, мотиваційна, координуюча, розвивально-виховна, самоосвітня.

Зміст сучасного шкільного підручника має відповідати діючій програмі, сучасним часовим нормам, принципу наступності, логічної послідовності, органічно поєднуватися з попередніми та наступними навчальними виданнями цього курсу.

У підручнику має бути розміщений систематизовано викладений навчальний матеріал, враховано вікові особливості учнів, використано інноваційні педагогічні технології, розкрито суть наукових ідей у доступній для учнів формі, він має сприяти самостійному навчанню, викликати зацікавленість учнів своїм змістом.

Зазначимо, що сьогодні особливого значення набула проблема готовності учнів до самостійного навчання, здобуття знань новими способами, критичного осмислення інформації та застосування на практиці отриманих знань.

На думку вчених, «Самонавчання – самовдосконалення людини, духовне очищення, самостійне прилучення до моральних цінностей, накоплених цивілізацією за тисячоліття її існування.» [2, с.200].

Сьогодні дослідженню роботи з підручником на уроках української мови приділяється велика увага, проте учитель – словесник ще не має достатньої методичної допомоги з проблеми ефективного використання підручника.

У розв'язанні зазначеної проблеми провідна роль належить готовності вчителя української мови до організації самостійної роботи учнів з шкільним підручником. З огляду на це, важливу роль відіграє організація системної науково-методичної роботи з учителями української мови з проблеми ефективного використання підручника.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні проблеми шкільного підручника досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема: здійснено науковий пошук з проблеми систематичного застосування в навчанні раціональних форм і методів роботи з підручником (О. М. Біляєв); доведено роль підручника у навчально-виховному процесі і місце в системі засобів навчання (Бабанський Ю. К., Беспалько В. П., Скаткін М. Н. та ін.); проаналізовано питання самостійної роботи з підручником як методу навчання мови (Гончаренко Н. М.), визначено функції, структуру, методику роботи з підручником (Красвський В. В., Хуторський А. В.), здійснено обґрунтування концептуальних основ сучасної навчальної книжки (Савченко О. Я.); виявлено функціональне призначення навчальної книги (Бейлінсон В. Г., Беспалько В. П., Буринська Н. М.); визначено роль і місце підручника в реалізації компетентнісного підходу до навчання (Топузов О. М.); з'ясовано роль шкільного підручника як основного засобу навчання учнів сільської малочисельної школи (Мелешко В. В.); формування комунікативної компетентності учнів сільської школи засобами підручника з української мови (Лопухівська А. В.), досліджено проблему самостійної роботи з підручником (Яворська О. Н.), та ін.

Формування мети статті. Розкриття організації системної науково-методичної роботи з педагогічними працівниками шкіл сільської місцевості з проблеми ефективного використання підручника С. Я. Єрмоленко, Т. В. Сичова «Українська мова: для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2013».

Основна частина. Умови педагогічної праці вчителя сільської школи мають свої особливості, так як у процесі педагогічної діяльності вчителі найменших шкіл стикаються із такими проблемами: необхідністю підвищення кваліфікації педагогічних працівників з кількох навчальних предметів, недостатнім забезпеченням нормативно-правовою та науково-методичною літературою, методичними посібниками, педагогічною пресою, недостатнім рівнем шкільної науково-методичної роботи, обмеженим доступом до інформаційно – комунікативних технологій, недостатньою можливістю для загальнокультурного та самоосвітнього вдосконалення.

Все це вимагає специфічної підготовки педагога до роботи у таких закладах освіти. Відповідна підготовка частіше набувається у процесі практичної діяльності та у ході науково-методичної роботи, що організовується як на базі школи, так і на районному рівнях. У цьому процесі здійснюється системне підвищення професійної компетентності педагогічних працівників шляхом використання таких інноваційних форм науково-методичної роботи: авторська майстерня (зустріч з авторським колективом підручника), методичні

оперативки, теоретичні семінари, робота в творчій групі по збору матеріалів з метою вивчення інноваційного досвіду, систематизація і узагальнення матеріалів творчо працюючих педагогічних працівників, підготовка методичних рекомендацій з питань самостійної роботи учнів із підручником та ефективного використання на уроці, формування вміння раціональної організації праці на уроці та під час виконання домашніх завдань.

Слід підкреслити, що навчальний предмет «Українська мова» посідає важливе місце серед інших предметів, бо є не лише об'єктом вивчення, але і засобом навчання. Шкільний предмет потребує переорієнтування процесу оволодіння учнями знаннями про мову й формування мовних, мовленнєвих умінь та навичок та засвоєння всіх ліній змісту мовної освіти, які затверджені Державним стандартом: мовленнєвої, мовної, соціокультурної і діяльнісної.

Слід наголосити, що «визначальною ознакою вивчення української мови за новою навчальною програмою є зміщення акцентів на готовність учня застосовувати здобуті знання й набуті вміння й навички для розв'язання проблем, що виникають у реальному житті» [3, с. 57].

На нашу думку, підручник «Українська мова», автори С. Я. Єрмоленко, Т. В. Сичова, для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2013» є цікавим для учнів, він гарно ілюстрований, що допомагає краще зрозуміти навчальний матеріал.

Зміст матеріалу підручника забезпечує реалізацію чотирьох змістових ліній, передбачених програмою з української мови: мовленнєвої, мовної, соціокультурної і діяльнісної.

У підручнику є завдання різного ступеня складності, вони оригінальні та різноманітні, спрямовані на розвиток логічного мислення, творчих здібностей, пізнавальної активності, самоперевірки. Доцільно розміщені короткі словники: орфографічний, орфоепічний, тлумачний, етимологічний, антонімів і синонімів.

Підручник забезпечує можливість поглиблення знань з науки спілкування, засвоєння правил культури ведення розмови (зв'язної мови) шляхом самостійної роботи учнів, як на уроці, так і в позаурочний час.

Автори підручника акцентують увагу на виховній функції підручника : «З підручника ви дізнаєтеся, чим дорожать українці, що вони шанують, імена яких видатних українців відомі у світі, а ще й про те, які риси характеру потрібно виховувати в собі щоб бути культурною та освіченою людиною» [1, с. 4].

Варто наголосити, що у науково-методичній роботі з педагогічними працівниками сільських шкіл, у якій важливе місце належить роботі методичних структур: тимчасових творчих груп учителів, навчань в малих групах, на засіданнях яких розглядаються проблемні питання науково-методичного аспекту використання підручника «Українська мова» та готовності вчителя до організації самостійної роботи учнів п'ятих класів зі шкільним підручником.

Зазначимо, що для підвищення рівня компетентності учителя школи сільської місцевості, організовано науково-методичну роботу в рамках освітнього округу та школи. На окружних та шкільних засіданнях науково-методичних

структур відбувається обговорення нової навчальної програми з української мови, ознайомлення з науково-методичними матеріалами, аналізуються переваги і недоліки, естетичне оформлення підручника, вироблення методичних рекомендацій .

Наведемо приклади наших досліджень: робота з шкільним підручником активізує учнів, сприяє виробленню вмінь і навичок самостійної діяльності, засвоєнню програмного матеріалу. Правильно організована праця з книгою, пробуджує в учнів бажання отримувати знання з підручника, розвивати інтерес і любов до книги.

Вивчення та аналіз поурочних планів вчителів української мови, спостереження уроків показують, що у більшості випадків робота зі шкільною книгою систематично не планується та не організується.

Найчастіше вчителі використовують роботу з підручником лише на етапі закріплення пройденого матеріалу, недооцінюється його значення при ознайомленні з новими темами , при їх повторенні та систематизації , а також у процесі перевірки засвоєння вивченого матеріалу, що негативно впливає на виробленні в учнів навичок самостійного здобуття знань з підручника.

Ознайомлення із письмовими роботами учнів, індивідуальні співбесіди дозволили нам виявити труднощі і помилки, які з'являються у школярів при самостійному користуванні текстами навчальної книги, вправами, її ілюстративним матеріалом. Основна причина цього криється не тільки в особливостях пізнавальної діяльності, а й у відсутності планомірної, системної роботи з підручником на уроці, спрямованої на вирішення навчальних завдань.

Акцентуємо увагу вчителів на науково – методичних засіданнях, що робота з підручником – важливий метод навчання, у початкових класах учні працюють з навчальною книгою під керівництвом учителя, а у старших класах навчаються працювати з книгою самостійно. використовуючи:

- конспектування, короткий виклад змісту прочитаного від першої або третьої особи.

- складання плану тексту, він може бути простим і складним. Для складання плану необхідно, прочитавши текст, поділити його на частини і надати кожній частині заголовок.

- тезування – короткий виклад основних думок прочитаного;

- цитування – дослівний витяг із тексту, у ньому мають бути дані про автора, назва роботи, місце видання, видавництво, рік видання, сторінка.

- складання тематичного тезаурусу – упорядкованого комплексу базових понять з розділу, теми.

На засіданнях вищевказаних науково-методичних структур акцентуємо увагу, що лише системний підхід до розглянутої проблеми дозволяє представити роботу з підручником як ланку в системі навчальної діяльності школярів, включаючи використання всіх структурних компонентів.

Висновки. З огляду на вищесказане, системна науково-методична робота з педагогічними працівниками шкіл сільської місцевості з проблеми ефектив-

ного використання підручника «Українська мова», 5 клас для загальноосвітніх навчальних закладів, використання інноваційних форм науково-методичної роботи, сприяє якісному виконанню навчальної програми з української мови, збагаченню знань з питань формування професійної культури, підвищенню професійної компетентності педагогів, яка необхідна для підвищення рівня викладання української мови.

Література

1. Єрмоленко, С. Я. Підручник «Українська мова»: для 5 класу загальноосвітн. навч. закл.- [Текст] / С. Я. Єрмоленко, В. Т. Сичова, – К.: Грамота, 2013. – С. 4.
2. Краєвський В. В. Методологія педагогіки: новий етап: навч посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Краєвський, Є. В. Бережнова – М.: Видавничий центр «Академія», 2006.-С. 200.
3. Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини у 2013/2014 навчальному році: інформаційно-методичний збірник / за заг. ред. Н. І. Клокар, Л. В. Кабан. – Біла Церква: КОПОПК, 2013 – Ч.І. – С.57.

References

1. Yermolenko, S. Ya. Pidruchnyk «Ukrayinska mova»: dlya 5 klasu zahalnoosvitn. navch. zakl.- [Yermolenko, S. Ya. Tutorial «Ukrainian language»: for Secondary 5 students. teach. bookmark.] / S. Ya. Yermolenko, V.T. Sychova, entr «Akademii», 2006.-pp. 200. (ukr).
2. Kraievskiy V. V. Metodolohiya pedahohiky: novyi etap: navch. posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakladiv [Kraievski V. Methodology of Education: A New Stage: Training guide for students. Education. teach. institutions] / V. V. Krayevskiy, Ye.V.Berezhnova – M.: Vydavnychiy tsentr «Akademia», 2006.- pp. 200.(rus).
3. Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii ta zmistu navchalno-vykhovnoho protsesu v zakladakh osvity Kyivshchyny u 2013/2014 navchalnomu rotsi: informatsiino-metodychniy zbirnyk [Guidelines on the organization and content of the educational process in educational institutions of Kyiv region in 2013/2014 academic year: Information and methodical collection] / za zah. red. N. I. Klokar, L. V. Kaban. – Bila Tserkva : KOIPOPК, 2013 – Ch.I. – pp.57. (ukr).

Попович Л. Н.

ОРГАНИЗАЦИЯ СИСТЕМНОЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С ПЕДАГОГИЧЕСКИМИ РАБОТНИКАМИ ШКОЛ СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ ПО ПРОБЛЕМЕ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УЧЕБНИКА «УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК»

Статья посвящена исследованию проблемы организации системной научно-методической работы с педагогическими работниками школ сель-

ской местности по проблемам эффективного использования учебника «Украинский язык», авторы С. Я. Ермоленко, Т. В. Сычова, для 5 класса общеобразовательных учебных заведений, инновационным формам научно-методической работы.

***Ключевые слова:** изучение украинского языка, учебник, школы сельской местности, инновационные формы научно-методической работы.*

Popovich L. M.

ORGANIZING THE SYSTEMIC SCIENTIFIC-METHODICAL WORK WITH PEDAGOGICAL STAFF OF VILLAGE SCHOOLS REGARDING THE PROBLEM OF EFFECTIVE USE OF THE TEXTBOOK «UKRAINIAN LANGUAGE»

The article is dedicated to the research of organizing the systemic scientific-methodical work with pedagogical staff of village schools regarding to the problem of effective use of the textbook «Ukrainian language», the features of using the textbook «Ukrainian language» for 5 classes in rural schools, innovative forms of scientific and methodical work of the teaching staff.

The textbook «Ukrainian language» enables deeper knowledge of communication science, learning the rules of conversation (connected speech) by means of independent work of students in the classroom as well as after classes.

The work of methodical organizations plays an important part in the scientific and methodical work of the teaching staff in rural schools: temporary creative teams of teachers, trainings in small groups, at their meetings discuss the problems of scientific and methodological aspects of using the «Ukrainian language» textbook and readiness of teachers for organization of fifth-formers' self-study work with school textbooks.

At the district and school meetings of scientific and methodical groups discussing a new curriculum of the Ukrainian language, learning the scientific and methodical teaching materials, analyzing the advantages and disadvantages, aesthetic design of the textbook and producing the methodical recommendations are implemented .

Systematical scientific and methodical work with teachers contribute high-quality implementation of the curriculum of the Ukrainian language, raise the professional competence of teachers that is necessary for improving Ukrainian language teaching.

***Keywords:** learning the Ukrainian language, a textbook, rural schools, the innovative forms of scientific and methodical work.*